

нормативному акті не йдеться про те, що кримінальне законодавство для всіх країн Європи має бути однаковим

Таким чином, сучасними нормами міжнародних угод зачіпається значна кількість відносин, які традиційно розглядаються як сфера абсолютного суверенітету держави. Тому вважаємо, що повинен переважати принцип примату національних інтересів держави і здійснення вибіркової імплементації міжнародних норм та практики ЄСПЛ, враховуючи ті положення, які не суперечать правосвідомості громадян та законодавству нашої країни.

НЕОБХІДНІСТЬ ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИХ РОЗРОБОК КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КАТУВАННЯ

здобувач кафедри кримінального права НАВС
Телесніцький Геннадій Никонович

Пріоритетним завданням для кожної демократичної держави у галузі кримінально-правової охорони прав і свобод людини і громадянина є захист їх життя та здоров'я. Конституція України проголошує життя і здоров'я людини, її честь і гідність, недоторканність і безпеку як найвищу соціальну цінність (ст. 3), наголошуючи, що «ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню» (ст. 28). З перерахованого особливе місце належить забороні здійсненню катування людей, що також коригується з вимогами низки важливих міжнародно-правових актів і національним законодавством практично усіх держав світу. Найбільш суворі заходи щодо переслідування тих, хто вчиняє катування, визначає Кримінальний кодекс (КК) України, який у 2001 р. вперше безпосередньо встановив відповідальність за вчинення цього суспільно небезпечного діяння (ст. 127, розділ II «Злочини проти життя та здоров'я особи» Особливої частини).

Сьогодні, за даними Міжнародної Амністії, катування та жорстоке поводження зафіксовано у понад 150 державах світу, при цьому у 80 державах тортури заподіювали летальні випадки. За інформацією Департаменту інформаційно-аналітичного забезпечення МВС України у період з 2002 по 2011 рр. в нашій державі було зареєстровано 592 фактів катувань, зокрема: у 2002 – 54; у 2003 – 46; у 2004 – 40; у 2005 – 61; у 2006 – 78; у 2007 – 56; у 2008 – 70; у 2009 – 63; у 2010 – 60; у 2011 – 64. Незважаючи на наведені цифри, звісно, що реальні масштаби застосування катувань в Україні є набагато серйознішими. Результати перевірок Уповноваженого з прав людини дають підстави зробити висновок, що до цього часу не вдалося запобігти випадкам катування в Україні.

Наразі цей злочин має свій вияв у всіх регіонах нашої держави. Продовжує зберігатися неприпустима практика застосування тортур та дій, що принижують гідність людини, особливо під час затримань, арештів і допитів. У ряді випадків катування призводило до стійкого розладу здоров'я, каліцтва або загибелі потерпілих. Звідси кожний факт катування викликає нечуваний резонанс у суспільстві та сприймається як брутальне порушення невід'ємних прав людини і громадянина на здоров'я і життя, недоторканість і повагу їхньої гідності, волаюче нехтування законом, відкриту загрозу демократії, приниження авторитету правоохоронних органів, недовіру до держави в цілому.

Незважаючи на криміналізацію катування, застосування ст. 127 КК України не можна й досі визнати ефективним. І хоча згадана стаття, задля узгодження її з нормами міжнародного законодавства та тенденціями гуманізації кримінальної відповідальності, тричі (у 2005, 2008, 2009 рр.) змінювалася та доповнювалася, однак навіть такі законодавчі зусилля остаточно не вирішили чимало дискусійних питань теоретичного та прикладного характеру, що пов'язані з кримінально-правовою заборонаю катування. Отже, ст. 127 «Катування» КК України продовжує мати низку конструктивних недоліків, через що її застосування на практиці викликає чимало труднощів (зокрема, визначення поняття «катування» й досі не співпадає з базовими конвенційними настановами, у постановах вищих органів судової влади немає роз'яснень щодо правильної реалізації положень згаданої статті, вказівка на службову особу як спеціального суб'єкта цього злочину відсутня, у багатьох випадках дії винних осіб кваліфікують за іншими статтями, що передбачають відповідальність за менш небезпечні злочини, покарання за катування не справляє належного карального та превентивного впливу, а низка обставин, що обтяжує відповідальність за цей злочин, не отримала свого законодавчого закріплення). При цьому одним з визначальних чинників існування окресленої негативної ситуації є неналежне врахування українським законодавцем міжнародного та позитивного зарубіжного досвіду нормотворчості та правозастосування щодо кримінальної відповідальності за катування, відсутність у вітчизняній кримінально-правовій науці комплексних порівняльно-правових розробок з цього приводу.

Варто вказати, що наукові дослідження у галузі кримінального права щодо відповідальності за катування та суміжні з ним злочини здійснювала низка як вітчизняних, так й іноземних вчених-правників (наприклад, І.Г. Богатирьов, А.В. Воронцов, О.М. Джужа, О.Г. Колб, В.В. Кончаковська, Л.В. Левицька, О.А. Мартиненко, Ю.О. Поліщук, А.В. Савченко, Т.І. Слуцька, В.В. Сташис, Є.Л. Стрельцов, В.Я. Тацій, В.О. Туляков, М.І. Хавронюк, О.Н.

Ярмиш та ін.), проте питання міжнародних і, тим більше, зарубіжних стандартів щодо протидії цьому злочині в працях науковців не розглядалися взагалі або розглядалися дуже стисло. Фактично у СНД є лише одна кандидатська дисертація, що прямо стосується дослідження катування у контексті порівняльного кримінального права, зокрема, це праця російського вченого Р.М. Шавгалієва «Відповідальність за побої та мучення за кримінальним правом Росії та зарубіжних країн» (Казань, 2011 р.), однак і в ній, з огляду на те, що у КК РФ тортури є лише кваліфікуючою ознакою мордування, про катування зазначено порівняно мало. Також іноземний досвід щодо відповідальності за катування в межах своєї кандидатської дисертації «Кримінально-правові та кримінологічні проблеми боротьби з насильством посадових осіб (стаття 347-1 Кримінального кодексу Республіки Казахстан)» (Астана, 2008 р.) вивчав казахський науковець А.Н. Ібраєва, однак цей дослідник звернувся до аналізу відповідних норм кримінального законодавства лише десяти країн світу, передусім республік колишнього СРСР, що є обмеженим підходом.

Таким чином, питання кримінальної відповідальності за катування у контексті співвідношення міжнародного, зарубіжного та національного законодавства, з урахуванням специфіки доктрини та судової практики держав-репрезентантів різних правових сімей, потребують комплексного порівняльно-правового пізнання. Упевнені, що саме рівень кандидатської дисертації є тим критерієм, що дозволить комплексно та системно розкрити специфіку кримінальної відповідальності за цей злочин у порівняльно-правовій площині.

ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА РОЗБІЙ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

ад'юнкт кафедри кримінального права НАВС
Паламарчук Крістіна Вікторівна

Кримінально-правова охорона власності на даний час залишається однією з найважливіших функцій держави. Вивчення практики боротьби зі злочинами проти власності показує, що вони переважають у структурі злочинів, які щорічно реєструються ОВС на території України. Тенденції по кількості зареєстрованих розбоїв протягом останніх п'яти років виглядають наступним чином: 2007 р. – 5382, 2008 р. – 4489, 2009 р. – 5103, 2010 р. – 4029, 2011 р. – 3715. Однак наведені дані видаються не зовсім точними та не розкривають повну картину уявлення про стан вчинення даних